

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การก่อรูปขององค์กรภาคประชาชนในจังหวัดตราดเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์ โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนกระบวนการศึกษาประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ดังนี้

- การเก็บรวบรวมข้อมูล
- กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล
- การตรวจสอบข้อมูล
- การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้จะใช้วิธีการต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) นั้นเป็นการศึกษาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ดังนี้

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Document) เป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น หนังสือประวัติศาสตร์ จังหวัดตราด เอกสารขององค์กรภาคประชาชนในจังหวัดตราด เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Document) เป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วระดับหนึ่งและเพื่อช่วยให้วิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เอกสารชั้นรองที่สำคัญ คือ บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์มีรูปแบบต่าง ๆ คือ

2.1 การสัมภาษณ์รายบุคคล จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interviews) โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key - informants) ได้แก่

2.1.1 ผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ผู้นำโครงการพัฒนาของชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านในจังหวัดตราด เป็นต้น

2.1.2 ผู้นำในองค์กรภาคประชาชน เช่น ผู้นำองค์กรชุมชนคนตราด เป็นต้น

3. การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) คือ มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในที่นี้จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยอย่างดี เป็นต้น

4. การสังเกตการณ์ (Observation) จะเป็นรูปแบบการเก็บข้อมูลเสริมวิธีการอื่นๆ โดยใช้ในกระบวนการสังเกต เช่น การเข้าร่วมประชุมในการประชุมประจำเดือนขององค์กรชุมชนคนตราด การเข้าร่วมประชุมการสัมมนาที่ทางองค์กรภาคประชาชนในจังหวัดตราดได้จัดทำขึ้น เป็นต้น

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเข้าสู่พื้นที่วิจัย มีดังนี้

1.1 การเตรียมอุปกรณ์ ผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์สำหรับช่วยเก็บข้อมูล คือ เทปบันทึกเสียง โดยการบันทึกนั้นต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์

1.2 การแนะนำตัว ผู้วิจัยได้รับการแนะนำตัวต่อผู้นำชุมชนโดยการนำพาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัย หลังจากนั้นผู้วิจัยจะอธิบายถึงว่าทำไมถึงเลือกมาทำวิจัยในพื้นที่ดังกล่าว โดยจะบอกถึงจุดประสงค์และผลที่ตามมาจากการวิจัย

2. การสร้างความสัมพันธ์ (Rapport) เป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้นำชาวบ้านในองค์กรภาคประชาชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้เกิดความไว้วางใจเชื่อใจในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะสร้างความสัมพันธ์โดยการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มองค์กรภาคประชาชนจนเกิดความคุ้นเคย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ที่รู้เรื่องนั้นดี จะสัมภาษณ์โดยการสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการ โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ

4. การสรุปผลการวิจัย ในขั้นนี้จะเป็นกระบวนการของการตกผลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์ การอ่านเอกสาร จากคำสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์บอกเล่าและการสังเกตการณ์ต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้เหล่านี้จะนำมาวิเคราะห์โดยใช้หลักการตีความ (Interpretive Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุป

การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยจะใช้วิธีการดังนี้

1. การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนหลากหลาย ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีจุดยืนต่างกันในการทำงานที่มีรูปแบบแตกต่างกัน เช่น กลุ่มผู้นำองค์กรชุมชนคนตราด กลุ่มสภาองค์กรชุมชน และกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
2. การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารจากการสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพเชิงประวัติศาสตร์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย เป็นการวิเคราะห์ในเชิงประวัติศาสตร์ในที่นี้หมายถึงตั้งอยู่บนความเชื่อว่าเหตุการณ์ในอดีตจะมีความสัมพันธ์ต่อสถานการณ์ในปัจจุบันและความต่อเนื่องในอนาคต ดังนั้นจึงเป็นการวิเคราะห์ที่ไม่เชื่อว่าเหตุการณ์ทางสังคมจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หรือเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้วอย่างตายตัว แต่เป็นกระบวนการทางสังคมในกรอบของเวลาที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) การเปลี่ยนแปลง (Change) และการดำรงอยู่ (Existence) (ชัยนัต ประดิษฐ์ศิลป์, 2542, หน้า 23)